

Valmis työelämään – Osaaminen sanoiksi ammatti- korkeakoulu- tuksessa

---

Susanna Niinistö-Sivuranta

Yksikön johtaja, KT

Laurea-ammattikorkeakoulu

susanna.niinisto-sivuranta@laurea.fi

Artikkeli on läpikäynyt referee-menettelyn

Tiivistelmä

Ammattikorkeakoulusta valmistuva opiskelija astuu työelämään, jossa viestinnällä on yhä suurempi merkitys. Vuorovaikutussuhteet ja kielelliset vaatimukset ovat työssä kuin työssä moniulotteisia. Organisaation toimivuuden kannalta on oleellista, että asiat ja ihmiset kohtaavat niin, että ajatusten ja tiedon vaihto on mahdollista. Kommunikoimalla luomme uutta kuvaa itsestämme, maailmasta ja merkityksellisistä asioista, siis rakennamme yhä uudelleen identiteettiämme ja eheää kuvaa itsestämme ja osaamisestamme.

Artikkelissa tarkastelen kielellisten kommunikointitaitojen merkitystä visuaalisten suunnittelualojen asiantuntijoiden ammatillisessa kasvussa: mikä merkitys oppimisympäristöllä on, millaisia osaamisvaatimuksia työelämä asettaa yksilön kommunikatiiviselle kompetenssille ja miten nämä vaatimukset näkyvät ammattikorkeakoulutuksessa. Pohdin myös viestintäosaamisen merkitystä yleisenä työelämävalmiutena ja toisaalta tiettyyn alaan liittyvänä osaamisena. Tulokset esitellään aineiston analyysissä syntyneiden neljän ammatilliseen kasvuun liittyvän teeman kautta.

Avainsanat: ammattikorkeakoulupedagogiikka, kommunikointitaidot ja ammatillinen kasvu

Abstract

Ready for working life – how to express your know-how with the words

The importance and the quantity of communication at workplaces have experienced a dramatic increase. Interaction relations and linguistic requirements of the work life are multi-dimensional. In the organizations communication is used for creating and reconstructing of knowledge and shared identity.

This article will examine the importance of communication skills for one's professional growth in the context of a University of Applied Sciences and in a workplace

context in the fields of visual design. The aim was to examine the significance of a learning environment in the development of communication skills. The focus was to discover what kind of communication challenges people face at workplaces and how these challenges are taken into account in the higher education. It also discusses how the communication competence appears to be generic and on the other hand *subject specific competence*. The article will report and discuss findings through four themes which are all related to the professional growth.

Key words: *vocational higher education pedagogy, communication skills, professional growth*

Johdanto

Ammattikorkeakoulusta valmistuva opiskelija astuu työelämään, jossa vuorovaikutussuhteet ja kielelliset vaatimukset ovat moniulotteisia. Työelämän nykypäivää kuvaavat hyvin sanat muutos, epävarmuus ja vaihtuvat olosuhteet. Työntekijöiltä vaaditaan nopeaa sopeutumiskykyä ja uudistumishalua. On oltava valmis toimimaan monimutkaisissakin tilanteissa. (Esim. Ruohotie, 2000, 17; Juuti & Virtanen, 2009, 13–15.)

Kun identiteetit murtuvat muutoksen rytinässä ja teknologian kehitys on johdannut siihen, että ajan ja paikan merkitykset ovat muuttuneet, voimme vuorovaikutuksessa muiden kanssa luoda uutta kuvaa itsestämme, maailmasta ja merkityksellisistä asioista. Epävarmuuden hallinnassa tarvitaan erilaisia selviy-

tymistaitoja: kommunikointitaitojen avulla hahmotamme ja ymmärrämme, mitä teemme ja miksi. Organisaatio toimii, kun asiat ja ihmiset kohtaavat niin, että ajatusten, tunteiden ja tiedon vaihto on mahdollista. Kommunikaation tuloksena syntyy yhteinen identiteetti ja tieto vallitsevista normeista. (Ruohotie, 2000, 44; Matikainen, 2006, 117; Juholin, 2008, 19–26; Juuti & Virtanen, 2009, 110, 120; Ropo, 2009, 149; Hart, 2012, 192–193.)

Opiskelijan viestintäosaamisen tulisi ammattikorkeakoulutuksessa kehittyä niin, että hän työelämässä osaa vakuuttaa, markkinoida osaamistaan, toimia vuorovaikutustilanteissa ja selviytyä sujuvasti erilaisista työelämän viestintätilanteista. Ammattikorkeakoulutuksessa on oleellista kehittää ammatillisesti keskeistä viestintäosaamista mutta myös samalla varmistaa, että yleiset työelämävalmiudet ovat riittävällä tasolla (esim. Kostiainen, 2003; Stenström, Laine & Valkonen, 2004; Niinistö-Sivuranta, 2013).

Tarkastelen tässä artikkelissa kasvatus-tieteiden alaan kuuluvan väitöstutkimukseni *Sanoista syntyy yhteinen merkitys? - Kommunikointitaidot luovassa oppimisympäristössä ja ammatillisessa kasvussa ammattikorkeakoulun visuaalisilla suunnittelu-aloilla* keskeisiä tuloksia. Kuvaan aluksi tutkimukseni tavoitteet, aineiston sekä analyysin ja tämän jälkeen tutkimukseni tulokset. Keskeisiä tutkimuksen käsitteitä ovat ammattikorkeakoulupedagogiikka, kommunikointitaidot ja ammatillisen kasvu.

Tutkimuksen tavoitteista, aineistosta ja menetelmistä

Tutkimus on luonteeltaan hermeuttisen tieteenperinteen mukainen laadullinen tapaustutkimus, jossa on diskursiivis-narratiivisen tutkimuksen piirteitä. Taustalla vaikuttaa sosiaaliseen konstruktionismiin perustuva maailmankuva, jonka mukaisesti tutkimuskohteeksi ei ymmärretä pysyvää todellisuutta vaan keskiössä ovat ihmisten välinen vuorovaikutus, keskustelut, diskurssit ja kertomukset (Kuusela, 2002, 49, 56, 61).

Ensisijaisena tavoitteena oli tarkastella kielellisten kommunikointitaitojen merkitystä visuaalisten suunnittelualojen (esim. graafinen suunnittelu, vaatesuunnittelu) asiantuntijoiden ammatillisessa kasvussa ammattikorkeakoulutuksessa. Tutkimuksen **toisena tavoitteena** oli tarkastella, millaisia osaamisvaatimuksia työelämä asettaa yksilön kommunikatiiviselle kompetenssille ja miten nämä osaamisvaatimukset näkyvät ammatillisessa korkeakoulutuksessa.

Laadullinen tapaustutkimus muodostui alakohtaiseksi tarkasteluksi, jossa ammattikorkeakoulun visuaaliset suunnittelualat muodostavat tutkimuksen taustan yhtä tai useampia tapauksia eikä tavoitella yleisiä säännönmukaisuuksia. Sen sijaan tutkimus sisältää paljon yksityiskohtia, joiden merkitystä voi arvioida muissa tapauksissa. (Kakkuri-Knuutila & Heinlahti, 2006, 175.) Tavoitteena oli saada mahdollisimman kattava kuva kyseisestä tutkimuskohteesta ja aineisto koostettiin eri lähteistä (ks. Yin, 2002, 88–89; Kananen, 2008, 84).

Ensisijaisena aineistona toimivat muotoilun ja viestinnän ammattikorkeakouluopiskelijoiden sekä jo työelämässä toimivien visuaalisten suunnittelualojen ammattilaisten ja muita yhteistyöaloja edustavien haastattelut. Työelämän edustajat on valittu niin, että aineistoon saataisiin mahdollisimman monipuolinen edustus yrityselämästä, joka saattaisi olla myös tutkimuksen opiskelijajoukon tulevaa työkenttää. Haastatteluista 18 on yksilöllisiä teema-haastatteluja ja kaksi opiskelijoiden ryhmähaastattelua. Haastatteluista kahdeksan edusti työelämää ja kuusi korkeakoulun asiantuntijoita. Opiskelijoiden ryhmähaastattelujen lisäksi haastattelin neljää opiskelijaa yksilöllisesti. Haastatteluaineisto on kerätty vuosina 2007–2009. Ensisijaista aineistoa täydensivät tutkijaopettajan havainnot ja koulutusohjelmien opetussuunnitelmat. Opetussuunnitelmat ovat ammattikorkeakoulusta muotoilun ja viestinnän koulutusohjelmista vuodelta 2007. Havainnot ovat tutkijan omia ja syntyneet opetuksessa luento-, ryhmä- ja yksilötilanteissa. Aineisto on toisin sanoen osin normaalissa toiminnassa syntynyttä ja osin tutkijan intresseistä syntynyttä haastatteluaineistoa.

Ensisijaisena aineistona toimivat muotoilun ja viestinnän ammattikorkeakouluopiskelijoiden sekä jo työelämässä toimivien visuaalisten suunnittelualojen ammattilaisten ja muita yhteistyöaloja edustavien haastattelut. Työelämän edustajat on valittu niin, että aineistoon saataisiin mahdollisimman monipuolinen edustus yrityselämästä, joka saattaisi olla myös tutkimuksen opiskelijajoukon tulevaa työkenttää. Haastatteluista 18 on yksilöllisiä teema-haastatteluja ja kaksi opiskelijoiden ryhmähaastattelua. Haastatteluista kahdeksan edusti työelämää ja kuusi korkeakoulun asiantuntijoita. Opiskelijoiden ryhmähaastattelujen lisäksi haastattelin neljää opiskelijaa yksilöllisesti. Haastatteluaineisto on kerätty vuosina 2007–2009. Ensisijaista aineistoa täydensivät tutkijaopettajan havainnot ja koulutusohjelmien opetussuunnitelmat. Opetussuunnitelmat ovat ammattikorkeakoulusta muotoilun ja viestinnän koulutusohjelmista vuodelta 2007. Havainnot ovat tutkijan omia ja syntyneet opetuksessa luento-, ryhmä- ja yksilötilanteissa. Aineisto on toisin sanoen osin normaalissa toiminnassa syntynyttä ja osin tutkijan intresseistä syntynyttä haastatteluaineistoa.

Haastatteluista muodostui haastatteluvien narratiiveja, joiden avulla kokemukset muodostuivat ymmärrettäväksi ja käsiteltäväksi (ks. Koskinen, Alasuutari & Peltonen, 2005, 192; Perttula, 2009, 139, 143). Narratiiviseen otteeseen liittyy myös kertojan näkökulman ymmärtäminen (Erkkilä, 2009, 195, 198). Diskursiivista näkemystä tutkimuksessa edusti ajatus kielen kautta rakentuvasta todellisuudesta ja merkitysten kontekstisidonnaisuudesta (Fairclough, 1992; ks. myös Vygotski, 1982, 207–213).

Oleellista tutkimusasetelmassa oli irrottaa viestintäosaamisen kehittyminen oppiainejakoisesta ajattelusta ja tarkastella kommunikointitaitojen merkitystä ammatillisen kasvun näkökulmasta sekä yleisenä että alaspesifinä osaamisena. Analyysiyksikkönä toimi yksilön kertoma kokemus kommunikointitaidoista ammatillisessa kasvussa. Temaattisen analyysin keinoin teemoittelin aineistosta nousevat ammatillisen kasvun vaiheet neljään teemaan ja muodostin lopuksi aineistosta ammatillisen kasvun kollektiivisen tarinan. Teemat kuvasivat sosiaalistumisen vaihetta, työn hallintaa, asiantuntijuutta ja oppimista sekä menestymistä kommunikointitaitojen merkityksen näkökulmasta. Tarkastelen tässä artikkelissa tutkimukseni tuloksia aluksi oppimisympäristössä ja sen jälkeen teemojen avulla kokonaisvaltaisesti ammatillisessa kasvussa.

Kommunikointitaitojen merkitys luovassa oppimisympäristössä

Ammattikorkeakoulupedagogiikassa yhdistyvät työelämän osaamis- ja kehittämistarpeet. Joka-

päiväistä koulutustoimintaa ohjaa opetussuunnitelma, jossa pitäisi näkyä tulevaisuuden työelämän osaamistavoitteet. (Esim. Autio & Ropo, 2004; Auvinen, 2004; Ropo, 2009.) Kommunikointitaidoilla viitataan tässä artikkelissa asiantuntijan *yleisiin työelämävalmiuksiin*¹ ja toisaalta alan kannalta merkitykselliseen *viestintäosaamiseen*, yksilön kommunikatiiviseen kompetenssiin (ks. myös Kostainen, 2003; Hyvärinen, 2011).

Kommunikointitaitojen merkitys näyttäytyy tutkimuksissa opetussuunnitelmassa pääasiassa yleisenä osaamisena, jota kaikilta työelämän asiantuntijoilta odotetaan. Viestintäosaamiseen kohdistuu kuitenkin myös omaan alaan liittyviä erityispiirteitä. Opetussuunnitelmien tarkastelu toi tutkimuksessa esiin myös hyvin sen, kuinka merkittävässä asemassa kommunikointitaidot ovat kokonaisvaltaisesti oppimisprosessissa (Niinistö-Sivuranta, 2013, 131).

Tutkitussa oppimisympäristössä on selkeästi integroituneita työelämäläheisiä kokonaisuuksia mutta myös formaalin oppimisympäristön piirteitä (kuvio 1). Tutkimukseni perusteella voi todeta, että kommunikointitaitojen kehittyminen koetaan eri tavoin niin sanotussa formaalissa ja toisaalta työelämään integroituneessa oppimisympäristössä (Niinistö-Sivuranta, 2013, 143).

Autenttisissa oppimistilanteissa työelämäläheisissä toimeksiannoissa ja integratiivisessa oppimisympäristössä kommunikointitaidot kehittyvät ammatillisen alan konventioiden mukaisesti, ohjaavat opiskelijaa autonomiseksi ja myös oppimisen motivaatio näyttäisi olevan voimakkaampi (ks. myös Dan-

¹ Viestintäosaaminen ja siis opiskelijoiden kommunikointitaito määritellään eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen (EQF) suosituksen mukaan kuuluvaksi yleisiin osaamisvaatimuksiin.

Formaali oppimisympäristö: Korkeakoulugenre	Integratiivinen oppimisympäristö: Työelämägenre
<ul style="list-style-type: none"> • akateemisen kirjoittamisen traditio • suorituksen arviointi • yhteistyö, vuorovaikutus • koulutusorganisaation asettamat raamit viestintätilanteessa • esitelmien pitäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • suullisen viestintäosaamisen vaatimus • kyky antaa ja vastaanottaa palautetta • yhteistyö, vuorovaikutus • oma hallinta ja vastuu viestintätilanteessa eli oppijan itseohjautuvuus ja autonomia • presentaatiot

Kuvio 1. Korkeakoulukontekstin ja työelämälähtöisen integratiivisen oppimisympäristön korostama kommunikointitaidon merkitys visuaalisella suunnittelualalla (Niinistö-Sivuranta, 2013, 143).

nels, 2001; Hyvärinen, 2011; Tynjälä, 2011; Heikkilä, 2013). Aineiston perusteella opiskelijoiden oppiminen ja kommunikointitaitojen kehittyminen oli ollut työelämäläheisessä oppimisympäristössä hyvin itseohjautuvaa. Tutkimuksessa nousikin esiin työelämäyhteyden myönteinen vaikutus kommunikointitaitojen kehittymiseen. Työharjoittelutilanteet ja yhteiset projektit koettiin mielekkäiksi oman viestintäosaamisen kehittymisen kannalta. (Niinistö-Sivuranta, 2013, 144.)

Seuraavaksi kuvaan kommunikointitaitojen merkitystä neljän ammatillisen kasvun teeman kautta.

Sosiaalistuminen ja viestintä – osaksi yhteisöä

Kun opiskelija astuu uuteen oppimisympäristöön, hän kohtaa hyvin nopeasti oppilaitoksen tavat, normit ja kulttuurin. Omaan ammattialaan sosiaalistuminen sekä ammatillinen kasvu alkavat näin tietyssä

formaalissa koulutuksessa ja jatkuvat työelämässä kokemuksen kautta syntyvänä osaamisena (esim. Dannels, 2001, 152). Opiskelija voi tarkastella oppilaitosta hyvinkin kriittisesti viestintäympäristönä. Sosiaalistumisen teema nousee tutkimukseni aineistosta esille eri tavoin. Opiskelijat kokevat omaan ammattialaan liittyvien työkäytänteiden ja myös käyttäytymisnormien välittyvän kommunikaation avulla. Oleellista tässä vaiheessa on tiedon pilkkominen niin, että opiskelijalle jää aikaa sulautua joukkoon mukaan. (Niinistö-Sivuranta, 2013, 179–180.)

Sosiaalistumisen vaiheessa ammattikorkeakoululla viestintäympäristönä on merkitystä myös suhteessa opiskelijoiden omaan kykyyn vuorovaikuttaa ja viestiä: Opiskelijat tarkkailevat ammatikorkeakoulun viestintäympäristöä ja reflektivat selkeästi sitä myös suhteessa omiin kommunikointitaitoihinsa ja suhteessa omaan viestintäosaamiseensa ja lisäksi pitävät opettajia merkittävänä oman ammattialan edustajina, rooli-

malleina. (Niinistö-Sivuranta, 2013, 180.)

Huomio kiinnittyy sosiaalistumisen vaiheessa kommunikointitaitojen näkökulmasta siihen diskursiiviseen todellisuuteen, johon opiskelija astuu tullessaan osaksi korkeakouluyhteisöä. Uudessa tilanteessa on kehitettävä tiedot ja taidot, joilla pääsee yhteisön täysivaltaiseksi jäseneksi. Vaikka sosiaalistumisen vaiheessa kommunikointitaidot ovat selkeästi yleistä osaamista, liittyy sosiaalistumiseen myös **oman alan viestintäkonventioiden tunnistaminen**, kun opiskelija astuu uusiin diskurssiyhteisöihin – korkeakoulun ja tulevan ammattialansa, työelämän, diskurssiyhteisöön.

Työn hallinnan keinot

Tarkastelen seuraavaksi kommunikointitaitojen merkitystä osana jokapäiväistä työtä ja sen rutiineja eräänlaisina selviytymisen ja hallinnan keinoina. Työelämän viestintätilanteet ovat vaihtelevia. Joskus tilanteet ovat muodollisia ja hyvin organisoituja, toisaalta viestintä on usein täysin spontaania ja joskus muodollinenkin tilanne voi olla huonosti järjestelty. Näiden tilanteiden hallinta vaatii työntekijältä moniulotteisia viestinnän taitoja, jotta tulee ymmärretyksi. (Habermas, 1987, 71; Puro, 2004, 65–67.)

Lisäksi selviytymistä ja hallintaa tarvitaan myös selkeästi kriittisissä urarutiinissa rikkovissa tilanteissa, kuten ristiriitojen ja muutosten yhteydessä. Teemassa kommunikointitaitojen merkitys on hyvin selkeästi yleistä, kaikille aloille tyypillistä työelämäosaamista. Kommunikointitaidot nähdään osana työssä selviytymistä tai työn hallintaa. Tämän tyyppisessä ajattelussa voi havaita sen, että

kommunikointitaitojen merkitys oman ammatillisen identiteetin osana ei ole kovin keskeinen mutta silti taidot koetaan välttämättömiksi. (Niinistö-Sivuranta, 2013, 188.)

Selviytymisen ja hallinnan teemassa oleellista on myös **reflektoinnin merkitys** ja erityisesti kommunikointi muiden ihmisten kanssa ja omien tunteiden ja ajatusten järjestäminen keskustelemalla. Ammatillisen kasvun prosessissa reflektoinnilla on ylipäätään suuri merkitys. Kokemus sinällään ei automaattisesti tarkoita ammatillisuuden kehittymistä ja johda muutokseen tai oppimiseen. Oppimisessa merkityksellistä on se älyllinen kasvu, joka on seurausta kokemuksen reflektoinnista. (Ruohotie, 2000, 194; Poikolainen, 2006, 144.)

Työelämän hallintaan vaikuttaa siis kyky selviytyä kriittisistä ristiriitatilanteista kommunikoiden sekä kyky reflektoida muutosta ja kaaosta yhteisesti keskustellen. Työn hallintaa ovat myös niin sanotut viestinnän rutiinit: on tuotettava raportteja, pidettävä kokouksia tai kirjoitettava muistioita. Hyvin yleisiä osaamisalueita alalla kuin alalla – kysymys kuuluukin, saavuttaako opiskelija ammattikorkeakouluopintojen aikana riittävät valmiudet vai opettaako vasta työelämä? (Niinistö-Sivuranta, 2013, 185.)

Asiantuntija osaamisensa sanoittajana

Ammatillisen kasvun keskeisiä rakenteita ovat mm. koulutusorganisaatio (formaali koulutus), työyhteisö sekä yksilön omat tavoitteet (Hänninen, 2006). Asiantuntijaksi kasvu edellyttää sekä hyvää itsetuntoa että itsetuntemusta, ja ammatillinen kasvu näkyy itseluottamuksena ja sosiaa-

listen taitojen lisääntymisenä. (Esim. Hänninen, 2006; Ora-Hyytiäinen, 2004.) Ammatillisen kehittymisen kannalta palautteen saaminen, kyky käsitellä ja ottaa vastaan palautetta sekä rakentavan palautteen antaminen onkin keskeistä (ks. myös Shumack, 2008, 63).

Oppimisen ja asiantuntijuuden teemassa pohdin kommunikointitaitojen merkitystä oppimisen ja oman asiantuntijuuden kehittymisen näkökulmista ammatillisessa kasvussa. Tässä teemassa viestintäosaaminen nähdään sekä yleisenä osaamisena että alaan liittyvänä erityisosaamisena. Tutkimukseni aineistosta nousi yksilölle merkitykselliseksi yleiseksi osaamiseksi kirjallisen kommunikaation ja ennen kaikkea niin sanotun **akateemisen genren** hallinta. Lisäksi kokonaisvaltainen puhe **oppivasta organisaatiosta** sekä **yhteisöllisyyttä ja luovuutta tukevasta johtamisesta** on teemassa keskeistä ja liittyy yleiseen osaamiseen. Ammatillisen osaamisen kehittymisen näkökulmasta oppimisen ja asiantuntijuuden teemassa keskeiseksi osaamisalueeksi nousee erityisesti suunnittelualoille tyypillinen **presentointitilanne** ja sitä kautta rakentuva **palaute- ja kritiikkikulttuuri**, joka on haastava kommunikointitaitojen näkökulmasta. (Niinistö-Sivuranta, 2013, 188.)

Asiantuntijaksi oppimisen tutkimuksessa asiantuntijatiedon alueen kehittämisessä keskeistä on yksilön asiantuntijuuden eri osa-alueiden eli käytännön, teorian ja metakognition sekä reflektointikyvyn merkitys ammatillisessa kasvussa ja asiantuntijaksi kehittämisessä (esim. Eteläpelto, 1992; Bereiter & Scardamalia, 1993). Asiantuntijuuden koko-

naisuuden voi hahmottaa kuten Päivi Tynjälä (2011, 83) tiivistetysti esittää neljän pääelementin kautta, joita ovat käytännöllinen tai kokemuksellinen tieto, teoreettinen tai käsitteellinen tieto, toiminnan säätelyä koskeva tieto ja itsesääteletieto sekä sosiokulttuurinen tieto.

Osaamisen sanoittamisessa on oleellista pystyä kytkemään nämä asiantuntijuuden elementit yhteen niin, että syntyy tarkoituksenmukaista ja tilanteeseen sopivaa viestintää osaamisesta (Niinistö-Sivuranta, 2013, 206). Emma Kostiainen (2003) on omassa tutkimuksessaan todennut, että suurin osa ammattikorkeakoulun opiskelijoista² kokee työn tulosten pohjautuvan nimenomaan viestinnälliseen osaamiseen. Oman osaamisen saattaminen työyhteisön yhteiseen käyttöön tapahtuu näin ollen viestinnällisin keinoin.

Sanoilla menestystä?

Lopuksi pohdin vielä, onko kommunikointitaidoilla merkitystä työssä menestymisen kanssa. Tutkimuksessani kommunikointitaitojen kannalta kriittisiksi tilanteiksi menestymisen näkökulmasta nousevat visuaalisilla suunnittelualoilla oman osaamisensa sanoittaminen, niin sanottu myymispuhe, asiakasymmärrys ja vuorovaikeus erilaisissa tilanteissa erilaisten ihmisten kanssa. Merkittävää on myös nykyaikaa hyvin laajasti leimaava teknologialähtöisen viestinnän hallinta ja kommunikointi kansainvälisessä kontekstissa. (Niinistö-Sivuranta, 2013.) Keskeistä menestymisessä on siis **alakohtaisen viestinnän erityispiirteiden tunnistaminen** ja **monialaisen viestintätilanteen**

² Tutkimuksessa aineistona tekniikan ja liikenteen alan sekä kaupan ja hallinnon alan ammattikorkeakoulusta valmistuneita opiskelijoita, joiden käsityksiä viestintäosaamisesta tutkittiin kyselylomakkeella (N = 268 – 270).

ymmärtäminen. Oleellista on taitava argumentointi ja retoristen keinojen hallinta monimuotoisissa tilanteissa erilaisten ihmisten kanssa. Työelämän erilaisissa tiimeissä kyky kommunikoida selkeästi ja ymmärrettävästi eri alojen edustajien kanssa on noussut merkittäväksi alalla kuin alalla (Sonnenwald, 1996, 277; Perry & Sanderson, 1998, 278; Eckert, Cross & Johanson, 2000, 99, 102). Miksi siis pitäisi alakohtaisesti tunnistaa erilaisia käytänteitä?

Alakohtaisuutta voi konkretisoida havainnoimalla eri alojen ihmisiä työrooleissaan: verrattaessa visuaalisen suunnittelualan ammattilaista esimerkiksi sairaanhoitajaan työroolissaan kriittiset ja keskeiset, työssä menestymiseen liittyvät kommunikointitaidot näyttäytyvät hyvin erilaisina (Virtanen, Tynjälä & Stenström, 2011, 112–115; McCarthy, Cameron, Courtney & Vozenilek, 2012, 2–3; ks. myös Ora-Hyytiäinen, 2004; Hyvärinen, 2011). Oleellista on myös ymmärtää, että vaikka omaa kommunikointikykyään ei kokisikaan erityisen hyväksi, on tärkeää, että asenne erilaisissa viestintätilanteissa on avoin ja edes jollain tasolla pystyy arvioimaan eri alojen käytänteitä. Tämä on osaltaan merkki kommunikatiivisesta kompetenssista. Aina se, joka on äänessä, ei olekaan se, joka menestyy. Ymmärrys ja kuuntelu voivat kommunikaatiotilanteen onnistumisen kannalta olla merkityksellisempiä.

Yhteenveto

Tutkimuksessani viestinnän muutos ja kommunikointitaitojen merkitys oppimisessa nousevat vahvasti esille. Keskeinen päätelmä tutkimuksessani on, että kommunikointitaidoilla on erityinen merkitys ammatillisessa kasvussa nimenomaan urarutintia rikkovien oppimissykliä ja kehittymisen mahdollistajana. (Niinistö-Sivuranta, 2013, 209.)

Tutkimuksessani kommunikointitaidot jäsenyivät ammatillisessa kasvussa neljään teemaan, joiden avulla kokonaisvaltaista viestintäosaamisen kehittämistä voidaan jäsentää. Taulukossa 1 esitän koottuna tutkimukseni perusteella syntyneen kuvan kommunikointitaitojen merkityksestä ammatillisessa kasvussa. Näissä teemoissa sosiaalistuminen sekä selviytyminen ja hallinta edustavat kommunikointitaitojen ja viestintäosaamisen näkökulmasta niin sanottua yleistä työelämäosaamista. Oppiminen ja asiantuntijuus -teemassa kommunikointitaidot jäsenyivät sekä yleiseksi työelämävalmiudeksi että alaspesifiksi osaamiseksi. Menestymisen teema on sen sijaan jokaisessa ammatillisessa kontekstissaan omanlaisena ja edustaa alakohtaista viestintäosaamista. Teema kuvaa viestinnän konventioita siinä diskurssiyhteisössä, johon opiskelija noviisina ja myöhemmin asiantuntijana kuuluu. Toisin sanoen tästä teemasta löytyvät ne voimagenret³, jotka ovat tutkimuksen tapauksen ammatillisessa kontekstissa oleellisia.

---

³ Pasi Lankinen ja Aino Vuorijärvi (2010, 268) ehdottavat ammatillisen osaamisen voimagenreiksi juuri niitä viestintään liittyviä käytänteitä ja konventioita, joilla hakeudutaan jo opiskeluaikana ja myöhemmin työelämässä osaksi omaa ammatillista työyhteisöä.

Taulukko 1. Kommunikointitaidot ammatillisessa kasvussa alapesifin osaamisen ja yleisen osaamisen kontekstissa visuaalisella suunnittelualalla (Niinistö-Sivuranta, 2013, 204).

Sosiaalistuminen

Kommunikointitaidot yleisenä työelämävalmiutena: kulttuuriin kasvu, alan viestintäosaamisen konventioiden tunnistaminen, epämuodollinen kommunikaatio

Menestyminen

Kommunikointitaidot **alapesifinä** osaamisena ts. alakohtaisen viestinnän erityispiirteiden tunnistaminen: monialaisen viestintätilanteen ymmärtäminen, oman osaamisen ilmaisu ja myymispuhe, asiakasymmärrys ja vaikuttamisen taito, teknologiavälitteinen viestintä, kansainvälisyys

Selviytyminen ja hallinta

Kommunikointitaidot yleisenä työelämävalmiutena: reflektointi, viestinnän rutiinit, muutos- ja konfliktitilanteiden hallinta

Oppiminen ja asiantuntijuus

Kommunikointitaidot

- a. yleisenä työelämävalmiutena:
akateemisen viestintägenren tunnistaminen ja hallinta, tiimioppiminen, oppiva organisaatio, yhteisöllisyyttä luova johtaminen
- b. alapesifinä osaamisena:
presentointi, arvioiva ja reflektiivinen palaute eli ”Critique”

Pedagogisten valintojen takana tulisi olla tieto siitä, miten löydetään ne viestintäosaamisen alueet, jotka alalla ovat oleellisia ja keskeisiä. Näihin menestymisen osa-alueisiin päästään käsiksi alakohtaisella viestintäpedagogiikalla⁴. Kommunikointitaitoja tulisikin oppimisympäristössä kehittää integroidusti työelämän kanssa, jolloin tuettaisiin myös työelämän viestintäkäytänteiden kehittymistä. Samalla tulisi kriittisesti tarkastella ammatillisessa korkeakoulu-kontekstissa niitä formaaliin korkeakoulun oppimisympäristöön liittyviä tehtäviä ja tilanteita, jotka eivät tähtää ammatillisen diskurssi yhteisön viestinnän tapojen ja keinojen kehittämiseen ja vuorovaikutukseen vaan ovat pikem-

minkin vain opintosuorituksia. (Ks. myös Lankinen & Vuorijärvi, 2010, 265–266.)

Kun kommunikointitaitoja ja viestintäosaamista tarkastellaan ammatillisessa kasvussa, oleellista ei ole erotella kommunikointitaitoja suullisen, kirjallisen, teknologisen tai jonkin muun kanavälähtöisen ajattelun mukaan. Keskeistä sen sijaan on pohtia kommunikointitaitojen merkitystä nimenomaan ammatilliseen kasvuun liittyvien haasteiden kautta. Oleellista ei ole se, *miten, missä ja millaisin välinein* kommunikoidaan vaan *mitä syntyy* kommunikaation tuloksena. Osaamista voi ilmaista monin eri tavoin. Pohdittava on myös, voidaanko

⁴ Alakohtaisella viestintäpedagogiikalla tavoitellaan oman alan käytänteisiin ja vuorovaikutuskontekstiin kasvamista. Viestintäosaamisen nähdään olevan kytköksissä tiettyyn alaan, sen arvoihin, arvostuksiin, odotuksiin, normeihin ja hyväksytyihin käytänteisiin. Nämä erityisvaatimukset tulisi siis ottaa huomioon myös arvioitaessa kyseisen alan vaatimaa viestintäosaamista. (Hyvärinen, 2011, 18.)

odottaa menestymistä globaalissa kontekstissa, jos osaamistaan ei ensin opi ilmaisemaan äidinkielellään yksilöllisellä, ammatillisella ja kansallisella tasolla.

Lähteet

Autio, T., & Ropo, E. (2004). Katkelmia opetus suunnitelma-ajattelun historiasta nykypäivään. Teoksessa R. Jaatinen, P. Kaikkonen & J. Lehtovaara (toim.), *Opettajuuudesta ja kielikasvatuksesta* (ss. 234–250). Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Auvinen, P. (2004). *Ammatillisen käytännön toistajasta monipuoliseksi aluekehittäjäksi? Ammattikorkeakoulu-uudistus ja opettajan työn muutos vuosina 1992–2010*. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja No 100. Akateeminen väitöskirja.

Bereiter, C., & Scardamalia (1993). *Surpassing ourselves. An inquiry into the nature and implications of expertise*. Chicago and La Salle: Open court.

Dannels, D. P. (2001). Time to speak up: A theoretical framework of situated pedagogy and practice for communication across the curriculum. *Communication Education*, 50(2), 144–158.

Eckert, C., Cross, N., & Johnson, J. (2000). Intelligent support for communication in design teams: garment shape specifications in the knitwear industry. *Design Studies*, 21(1), 99–112.

Erkkilä, R. (2009). Narratiivinen kokemuksen tutkimus: koettu paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.), *Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen* (ss. 195–226). Helsinki: Dialogia.

Eteläpelto, A. (1992). Tulevaisuuden asiantuntijuuden kehittämiseen. Teoksessa J. Ekola (toim.), *Johdatusta ammattikorkeakoulupedagogiikkaan* (ss. 19–42). Helsinki: WSOY.

Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.

Habermas, J. (1987). *Järki ja kommunikaatio. Tekstejä 1981–1985*. Valikoinut ja suomentanut Jussi Kotkavirta. Helsinki: Gaudeamus.

Hart, Z. P. (2012). Message Content and Sources During Organizational Socialization. *Journal of Business Communication*, 49(3), 191–209.

Heikkilä, V. (2013). Genveimat valloillaan – tietoisuutta tarvitaan. *Kielikello*, 1/2013, 4–6.

Hyvärinen, M.-L. (2011). *Alakohtainen vuorovaikutuskoulutus farmasiassa*. Acta Universitates Tamperensis 1604. Akateeminen väitöskirja.

Hänninen, S. (2006). Voimaantumisen kehitysohjelma persoonallisen ja ammatillisen identiteetin tukijana. Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismaa (toim.), *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu* (ss. 191–217). Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja. Vantaa: Kansanvalistusseura.

Juholin, E. (2008). *Viestinnän vallankumous. Löydä uusi työyhteisöviestintä*. Helsinki: WSOYPro.

Juuti, P., & Virtanen, P. (2009). *Organisaatiomuutos*. Helsinki: Otava.

Kakkuri-Knuutila, M.-L., & Heinlahti, K. (2006). *Mitä on tutkimus? Argumentaatio ja tieteenfilosofia*. Helsinki: Gaudeamus.

Kananen, J. (2008). *Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Koskinen, I., Alasuutari, P., & Peltonen, T. (2005). *Laadulliset menetelmät kauppatieteissä*. Tampere: Vastapaino.

Kostiainen, E. (2003). *Viestintä ammattiosaimisen ulottuvuutena*. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Humanities 1. Akateeminen väitöskirja.

Kuusela, P. (2002). *Sosiaalipsykologian maailmanhypoteesit. Tieteenalan historia ja sosiaalisen konstruktionismin muodot*. Kuopio: Oy UNIpress Ab.

Lankinen, P., & Vuorijärvi, A. (2010). Kohti ammatillisen asiantuntijayhteisön voimajenrejä. Teoksessa P. Lambert & L. Vanhanen-Nuutinen (toim.), *Hankekirjoittaminen. Välineitä hanketoimintaan ja oppimätytyöhön* (ss. 259–271). HAAGA-HELIAN julkaisusarja, tutkimuksia 1/2010. Helsinki: Haaga-Helia.

Matikainen, J. (2006). Identiteetti verkossa – yhteisöllisen vuorovaikutuksen näkökulma. *Psykologia*, 41(2), 112–122.

McCarthy, D. M., Cameron, K. A., Courtney, M., & Vozenilek, J. A. (2012). Self-Reported use of communication techniques in the emergency Department. *The Journal of Emergency Medicine*, 43(5), 1–7.

Niinistö-Sivuranta, S. (2013). *Sanoista syntyy yhteinen merkitys? Kommunikointitaidot luovassa oppimisympäristössä ja ammatillisessa kasvussa ammattikorkeakoulun visuaalisilla suunnittelualoilla*. Acta Universitates Tamperensis 1827. Akateeminen väitöskirja.

Ora-Hyytiäinen, E. (2004). *Auttajasta refleksiiviseksi sairaanhoitajaksi*. Ammattikorkeakouluopiske-

lijän kasvu ja kehittyminen ammattiin. Kasvatustieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto. Akateeminen väitöskirja.

Perry, M., & Sanderson, D. (1998). Coordinating joint design work: the role of communication and artefacts. *Design Studies*, 19(3), 273–288.

Perttula, J. (2009). Kokemus ja kokemuksen tutkimus. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.), *Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen* (ss. 115–162). Helsinki: Dialogia.

Poikolainen, J. (2006). Narratiivinen tutkimus tieteellisen ajattelun oppimisesta ja rakentumisesta. *Kasvatus*, 37(2), 137–147.

Puro, J.-P. (2004). *Onnistu viestinnässä*. Helsinki: WSOY.

Ropo, E. (2009). *Identiteetti, oppiminen ja narratiivinen opetus*. Tampere: Toplake-hanke.

Ruohotie, P. (2000). *Oppiminen ja ammatillinen kasvu*. Helsinki: WSOY.

Shumack, K. (2008). Learning as experience: a model for teaching the 'reflective exegesis' for communication design practice. *Art, Design & Communication in Higher Education*, 7(2), 59–72.

Sonnenwald, D. (1996). Communication

roles that support collaboration during the design process. *Design Studies*, 17(3), 277–301.

Stenström, M.-L., Laine, K., & Valkonen, S. (2004). Ammattikorkeakoulusta valmistuneiden sijoittuminen työelämään. Teoksessa P. Tynjälä, J. Välimaa, & M. Murtonen (toim.), *Korkeakoulutus, oppiminen ja työelämä* (ss. 109–125). Jyväskylä: PS-kustannus

Tynjälä, P. (2011). Asiantuntijuuden kehittämisen pedagogiikkaa. Teoksessa K. Collin, S. Paloniemi, H. Rasku-Puttonen & P. Tynjälä (toim.), *Luovuus, oppiminen ja asiantuntijuus. Koulutuksen ja työelämän näkökulmia* (ss. 79–95). Helsinki: WSOYpro.

Virtanen, A., Tynjälä, P., & Stenström, M.-L. (2011). Koulutusalojen työelämäpedagogiset käytännöt opiskelijoiden ammatillisen identiteetin rakentumisen perustana. Teoksessa K. Collin, S. Paloniemi, H. Rasku-Puttonen & P. Tynjälä (toim.), *Luovuus, oppiminen ja asiantuntijuus. Koulutuksen ja työelämän näkökulmia* (ss. 97–118). Helsinki: WSOYpro.

Vygotski, L. (1982). *Ajattelu ja kieli*. Espoo: Weilin+Göös.

Yin, R. K. (2002). *Case study research. Design and methods*. (3. painos). California: Sage publishing.

